

let, og han har indgående kommentarer til middelalderens livsanskuelse, som den er udtrykt i Bibelen og hos kirkefædrene, især Augustins »De civitate dei«; derefter gennemgår han kilderne: landskabslove, kongelige forordninger, Anders Sunesens parafrase over Skånske Lov; sidstnævnte får en fortrinlig karakteristik, ligesom Fenger sørger for, at indholdet i hvert kapitel i Jyske Lov bliver præsenteret.

Med rette konstaterer forfatteren, at det er forbløffende, at historikerne har isoleret Valdemarstidens historie fra den europæiske situation. De har ikke set, at Jyske Lov er et produkt af den ny lovgivningsideologi, der får sit gennembrud med kejser Frederik II's lovverk *Liber Extra* fra 1234 – fortalen til Jyske Lov er fra begyndelsen til enden helt i harmoni med den officielle kirkeret.

»Med lov skal man land bygge« står der i indledningen til Jyske Lov. Dansk historisk forskning har tidligere hævdet, at det var kongen, der var bygmester. Fenger polemiserer mod Aksel E. Christensen og andre historikere, som har tolket fortalen som et udtryk for en stærk kongemagt med kongen som fuldbyrder af Guds vilje og lov. Han mener også, at Christensens analyse af kongens rolle som mægler mellem biskop Ivar og fynboerne i 1228 og fremstillingen af kongen som øverste dommer i gejstlige sager er helt uholdbar. Det er rigtigt, at Aksel E. Christensen i 1945 skriver dette, men Fenger burde have gjort opmærksom på, at Christensen senere udtrykker sig med langt større forsigtighed (*Gyldendals Danmarkshistorie*, 1, 1977). Fenger opsummerer, at kongen hverken er arkitekt eller bygmester ved opbygningen af det danske samfund i middelalderen; men dette turde dog ikke få stå helt uimodsagt fra historikernes side.

Som helhed er bogen altså en ud-

mærket populærvidenskabelig introduktion til emnet, men man kunne en gang imellem have ønsket sig, at forfatteren havde præsenteret de forholdsvis ukendte navne, som er med i fremstillingen.

Michael Linton

Hans Neumann: *Olgerdiget – et bidrag til Danmarks tidligste historie* (Skrifter fra Museumsrådet for Sønderjyllands Amt, 1, Haderslev Museum, 1982). 158 s. 13 plancher. 4°.

Få uger før sin død afsluttede fhv. museumsinspektør ved Haderslev Museum, Hans Neumann, sit manuskript til bogen om »Olgerdiget« eller »Ollersvolden«. Volden er kendt på forskellige punkter af strækningen mellem Tinglev og Aabenraa. Den blev arkæologisk undersøgt omkring 1930 og 1957-72. Foruden Neumann var også Vilh. la Cour udgravningsleder.

Voltaire sagde engang, at »man skylder de levende hensyn, de døde skylder man kun sandheden«. Så vidt jeg kan skønne, er sandheden den, at Olgerdiget er en langvold fra perioden ca. 60f.Kr.-200 e.Kr. med flere byggefaser, hvis indbyrdes forhold er uklart. Dens forløb er sydvest-nordøst, og det synes usikkert, om den har været vendt mod en fjende fra nord eller fra syd, eller måske i én periode det ene og i en anden periode det andet. De gennemførte udgravninger var yderst beskedne, og fortolkningerne er usikre.

Men over disse beskedne resultater har Neumann skrevet et værk, som i omfang og udstyr nærmer sig de monografier, der er skrevet om så imponerende anlæg som Danevirke, Trelleborg og Fyrkat. Han omvurderer henimod tusind års Danmarkshistorie, idet han opererer med et stor-angelsk rige.

som blev overtaget af danerne og først forsvandt med Harald Blåtand i 900-tallet. For at komme så vidt må han bruge tvivlsomme oplysninger fra Tacitus, Prokop, Beda, Beowulf, Widsith og islandske sagaer. Metoden består i at fortolke og kombinere disse kilder, så de passer ind i hans teori om en slags Stor-Sønderjylland. Det er en form for historieforskning, som man troede, det var lykkedes Lauritz og Curt Weibull at tage livet af for ca. 70 år siden. I dag kritiseres Weibull'erne i stigende grad, men det er ikke det samme som at gå tilbage til metoder fra før år 1900.

Spørgsmålet er, om man overhovedet kan skrive historie om denne tidlige tid, og hvornår en sådan historie kan gøre krav på en eller anden form for »videnskabelighed«. Tænkte man sig, at vi var i stand til at se direkte ind i fortiden, ville den sikkert være utrolig – måske mere tilgængelig for digtere end for forskere. For at trække et skel mellem videnskab og dilettanteri kan vi tage et parallelt og »rent« eksempel fra Danevirkes udforskning. I 1964 blev den idé fremsat, at det ældste Danevirke godt kunne være ældre end fra 808, som det er overleveret i kilderne. Som begrundelse blev bl.a. henvist til Olgerdiget (Offa, 21/22, 1964/65, s. 112). Dette havde ingen tænkt på, og de ældre forskere anså det for usandsynligt. Ca. 10 år efter blev det påvist, at Danevirke faktisk var ældre end 808 (H. Andersen m.fl.: Danevirke I-II, 1976). Var det da uvidenskabeligt i året 1964 at operere med muligheden af et ældre Danevirke, men videnskabeligt i 1976? Kan sandheden være uvidenskabelig, fordi ingen tror på den?

Svaret på det sidste spørgsmål afhænger af, om man betragter »videnskab« som et socialt system af bestemte forskere og institutioner (og så er svaret ja), eller man betragter »videnskab« som erkendelse (og så er svaret

nej). Heri ligger naturligvis et alvorligt teoretisk problem. Men i praksis kan man prøve at komme uden om det ved at led-dele sine argumenter, diskutere andres og egne opfattelser kritisk – og klart tilkendegive, hvad der synes sikkert, og hvad der beror på fantasi.

Det er måske mere sådanne diskussioner, der karakteriserer »videnskab«, end det er bestemte »skoler« eller akademiske titler. Hans Neumann nøjes med at fremføre sine uforgrubelige meninger og forsyner dem med et hav af noter og citater (endog på græsk). Derved bliver resultatet dilettanteri, tilmed kvalificeret dilettanteri eller »lærd dilettanteri«.

Det lykkedes ham at få bogen ud i Sønderjylland, og det med støtte fra mange sider, bl.a. fra Statens Humanistiske Forskningsråd. Dette er der ingen grund til at kritisere, forudsat at støtten er givet for at opmuntre lokal aktivitet – og ikke på grund af svigten- de indsigt.

Helmuth Schledermann

Mogens Bencard og Svend Tougaard:
Ribe i tusind år. (Bygd, 1978). 72 s.

Da Mogens Bencard nærmede sig afslutningen på 25 års frugtbar virke som antikvar ved Den antikvariske Samling i Ribe, rundede han af med udsendelse af en bog, hvor borgerne kan læse om, hvad undersøgelserne ikke mindst i 1970'erne har givet af oplysninger om byens grundlæggelse og udvikling. Det er blevet en usædvanlig smuk publikation med meget smukke fotos, ikke mindst luftfotos, af Svend Tougaard, og en spændende, velskrevet tekst af Mogens Bencard.

Her finder man den første samlede fremstilling af byens komplicerede udvikling, således som denne synes at være forløbet ifølge resultaterne af de ud-